

Trénink etiky samanů a samaní tradice Áyukusala (āyukusalagaṇe samaṇassa sīla-sikkhā)

Náš historický Buddha Sakyamuni – v kanonických textech často nazýván Samaṇa Gotama – je tím nejvznešenějším příkladem „duchovního praktika“, anglicky „spiritual practitioner“, v páli označovaného slovem „*samaṇa*“. V kánonu běžná heslovitá fráze *samaṇa-brāhmaṇā* rozlišuje mezi praktiky samany, kteří jsou mnichy nebo jogíny, a teoretiky bráhmany, kteří jsou kněžími nebo faráři, což je rozlišení dobře použitelné i v naší současnosti. Dhammapada (verš 265) dává následující charakteristiku praktika Dhammy: *samītatā pāpānaṃ samaṇo ti pavuccati*, která doslova znamená „ten, který je utišením zlého usmířen“. Pro označování duchovních praktiků, nejen buddhistických, jsou užívány další názvy jako *anagārika* (bezdomovec), *brahmacariya* (pobožný), *muni* (mlčenlivý), *tapassin* (asketa). Žádný z těchto výrazů neoznačuje praktika Dhammy tak dobře jako *samaṇo*. V soudobé jak mnišské tak laické buddhistické sanghe jsou užívána označení *upāsaka* a *upāsikā* pro laiky, *sāmaṇera* a *sāmaṇerī* (malý *samaṇo*) pro novice, *bhikkhu* a *bhikkhunī* pro žebravé mnichy a mnišky, *thera* a *therī* pro stařešiny vyššího postavení. Též jsou užívány zkomoleniny páli jako *aśin*, *ačán*, *hámuduru*, a další slova převzatá z nových asijských jazyků. Ponecháme-li stranou otázku kazatelských, léčitelských a učitelských profesí, v nichž jsou někteří zaměstnání, lze označovat všechny výše uvedené skutečně praktikující, tedy opravdové praktiky mužské jako *samaṇo* a ženské jako *samaṇī*.

Definice duchovního praktika:

Samaṇa a *samaṇī* jsou tedy ta nejvhodnější označení opravdových praktiků Dhammy.

O kritéria rozlišení typů duchovních osob se zajímají nejen sami praktici, ale intuitivně též části veřejnosti. I v našem velmi tolerantním demokratickém západním světě jsou duchovní praktici posuzováni a kritizováni. Obecně se berou v úvahu představy morálky, jakou by měli mít kněží, mniši a ostatní, kdož se jim podobají svým chováním a oblečením. Spokojme se s tím, že většina lidí dokáže duchovní praktiky nějak odlišit, aniž by mezi nimi dále rozlišovali. Pro účely tradice Áyukusala je globální označení *samaṇa* a *samaṇī* zcela dostačující, protože dovoluje další rozlišování a jasně přitom odlišuje duchovní praktiky od laické veřejnosti. Nicméně zůstávají sofistikovanější osoby schopny rozeznat mezi obyčejným příslušníkem monastického řádu, laickým kazatelem, nebo klerikálním hodnostářem. Rozdíly varíují v jednotlivých konfesních denominacích. Avšak každý duchovní praktik – pokud se ovšem vůbec o to zajímá – signalizuje svým oblečením a chováním určitá omezení toho, co lze od něj či od ní očekávat, jakož i to, jak se s nimi má zacházet jinak než s příslušníky obecné veřejnosti. Toto se týká především definování ostatními. Sebedefinice mají být postaveny na principech vlastní etické praxe, kterou se budeme podrobněji zabývat později.

Ethos světa

Signalizováním své odlišnosti od obecné veřejnosti si praktici ukládají nejen omezení, ale získávají též určité síly – i když to může být jen síla toho, že žijí vzorným způsobem, jsou příkladem etiky pro veřejnost a přispívají k ethosu světa.

Opravdový praktik Dhammy usiluje o vlastní trénink zvládnání života (*āyu-kusala*) získáváním dovedností (*kosalla*) v nácviu každodenního etického jednání (*sīla-sikkhā*), meditačního rozvíjením mysli (*samādhi-sikkhā*) a tréninkem praktické moudrosti (*paññā-sikkhā*). Ti, kdož se sami řádně netrénují, nýbrž se zabývají morálkou a možnostmi moralizovat, nedokážou pochopit principy etiky. Místo etických rozhodnutí mají moralisti jakési představy zákonů a příkázání, která slouží k ospravedlňování trestů a týrání. Takto perverzní přístup k etickému tréninku se někdy vyskytuje i u samotných praktiků, kteří postrádají pravé vedení.

Čím pokročilejší etika, tím jednodušší principy

Od samého začátku své kariéry duchovního učitele vedl Buddha své následovníky k tomu, aby své jednání v každodenním životě regulovali vlastními rozhodnutími. Nebyly žádné příkazy, přísliby, přísahy – ani vnucované sobě vlastní osobou ani žádnou vnější autoritou. Toto je

důležitý aspekt buddhistické etiky, který vylučuje přehnané agování z pocitů viny a projekce vedoucí k obviňování druhých. Vlastní rozhodnutí vedou navíc k braní zodpovědnosti za své jednání na sebe sama – jak ve vztahu k negativním důsledkům, tak s respektem ke své vůli vzít svůj život do vlastních rukou. Rozhodni se a učiň!

Buddhův žák má svobodu dělat co chce. Můžeme dělat cokoli, co přispívá šťastnému životu. Omezení se týkají jen těch činů, které vedou k utrpení. Co zapříčiňuje utrpení sobě samému či druhým – což je nutně spojeno – to vše je neetické. Veškeré neetické činy jsou přiřazeny ke třem oblastem, o kterých děláme následujících pět rozhodnutí (*pañca-sīla*):

1. Ničení a zraňování dýchajících bytostí se chci zdržovat!
2. Braní toho, co není dáváno, se chci zdržovat!
3. Smyslné nestřídmosti se chci zdržovat!
4. Zraňujícího a nepravdivého mluvení se chci zdržovat!
5. Zatemňování všímavosti omamnými látkami se chci zdržovat!

Tato rozhodnutí jsou známa všem buddhistům jako patero ctností v páli zvaných *sīla*. Těchto pět principů etického tréninku je vysvětleno v textu *Sikkhāpada-Vibhanga* z kánonu *Abhidhamma* způsobem, který je platný jak pro laické tak pro mnišské praktiky. Během prvních desetiletí Buddhova učení nebyl ještě formulován žádný speciálně mnišský ethos, jak jej známe z později vyvinutých 227 pravidel *pātimokkha*, která jsou zaznamenána v kánonu *Vinaya*. Nejpůvodnější formulace mnišského ethosu je obsažena v poučeních *Dasadhamma-Sutta* kánonické sbírky *Anguttara-Nikāya*. Přitom vždy už platily tři principy etického tréninku, kterými se taktéž řídí pokročilí praktici *samaṇa* and *samaṇī* tradice Áyukusala, totiž tři *sīla* následujících rozhodnutí:

1. rozhodnutí chránit a omezit brány smyslového vnímání: *indriyasamvarasīla*.
2. rozhodnutí pročišťovat a kultivovat způsoby obživy a životního stylu: *ājīvapārisuddhisīla*.
3. rozhodnutí vymezit získávání a užívání rekvizit: *paccayasannissitasīla*.

Praktici tradice Áyukusala, kteří si přejí získat vyšší ordinaci *upasampadā* jako *bhikkhu* nebo *bhikkhunī*, učiní ještě čtvrté rozhodnutí dodržovat mnišská pravidla: *pātimokkhasamvarasīla*.

Takže pokročilí praktici *samaṇa* and *samaṇī* tradice Áyukusala udržují tři nebo čtyři principy *sīla*, zde formulované ve vztahu k technikám všímavosti a jasného vědění *sati-sampajañña*.

Praktici, chtějící se trénovat jako *sāmaṇera* nebo *sāmaṇerī* mohou dodržovat deset rozhodnutí, jež zahrnují omezení času jídla, užívání peněz, pohodlného nábytku atd. Avšak pro začátečníky i pokročilé je pro každodenní praxi srozumitelnější formulace pěti rozhodnutí (*pañca-sīla*), jež jsou realizovány praxí dle čtyř etických principů. Buddhovy formulace těchto čtyř principů etického tréninku jsou následovně shrnuty v tom nejobsáhlejšímu manuálu učitelů Dhammy, *Visuddhi-Magga* (VisM 1,42):

Catutthacatukka yaṃ bhagavatā “idha bhikkhu pātimokkhasamvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesū”ti (Vbh 508; D 1.193) vaṃ vuttam sīlam, idam **pātimokkhasamvarasīlam** nāma.

Yaṃ pana “so cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenam cakkhundriyam asaṃvutaṃ viharantaṃ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum, tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye samvaram āpajjati. Sotena saddam sutvā ...pe... ghānena gandham ghāyitvā ...pe... jivhāya rasam sāyitvā ...pe... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā ...pe... manasā dhammam viññāya na nimittaggāhī ...pe... manindriye samvaram āpajjati”ti (M 1.22, 411; D 1. 213; A 4.198) vuttam, idam **indriyasamvarasīlam**.

Yā pana ājīvahetupaññātānaṃ channaṃ sikkhāpadānaṃ vīttikkamassa, “kuhanā lapanā nemittikatā nippesikatā lābhena lābham nijjīsanatā”ti (Nd 1. 224) evamādīnañca pāpadhammānaṃ vasena pavattā micchājīvā virati, idam **ājīvapārisuddhisīlam**.

“Paṭisaṅkhā yoniso cīvaram paṭisevati, yāvadeva sītassa paṭighātāyā”ti (M 1.23; A 6.58) ādinā nayena vutto paṭisaṅkhānaparisuddho catupaccayaparibhogo **paccayasannissitasīlam** nāma.

Tato a další paradigmata etického tréninku dvakrát denně recitují *samaṇa* a *samaṇī* praktici tradice Áyukusala (viz <AyuPuja.pdf>).